

**Bureauonderzoek en Inventariserend
veldonderzoek - verkennende fase**

Raalterweg, Holten gemeente Rijssen - Holten (OV).

november 2018

Versie 1.1 (concept)

In opdracht van:
BJZ.nu

Colofon

Laagland Archeologie Rapport 237

Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek - verkennende fase
Raalterweg te Holten, gemeente Rijssen - Holten (OV)

Auteur: Erwin Brouwer

In opdracht van: BJZ.nu

Foto's en tekeningen: Laagland Archeologie

Status rapport: concept

Controle: J.A.M. Oude Rengerink

Autorisatie: E.W. Brouwer

ISSN 2468-4759

Laagland Archeologie V.O.F
Virulyweg 21F
7602 RG Almelo

E-mail: info@laaglandarcheologie.nl
KvK-Nummer: 60294418

© Laagland Archeologie V.O.F, Almelo, november 2018

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers. Laagland Archeologie V.O.F. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Samenvatting

Laagland Archeologie heeft in november 2018 een Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek - verkennende fase uitgevoerd aan de Raalterweg te Holten. Het onderzoek vond plaats in verband met de ruimtelijke procedure vanwege het voornemen op het terrein een nieuwe woning te bouwen.

Het bureauonderzoek had tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen. Hiertoe zijn een aantal onderzoeksvragen opgesteld (zie paragraaf 1.7). Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek geldt voor resten uit de periode midden-neolithicum tot en met de Romeinse tijd een hoge archeologische verwachting. Voor resten uit de vroege en late middeleeuwen geldt een middelhoge verwachting.

Het verkennende booronderzoek had tot doel het verwachtingsmodel te toetsen en zo nodig aan te vullen. Ook hiertoe zijn onderzoeksvragen opgesteld (paragraaf 5.2).

Uit het booronderzoek blijkt dat het bodemprofiel bestaat uit een bouwvoor van ongeveer 30 cm dik, die meestal scherp begrenst op een C-horizont ligt. Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen, evenmin als resten van een plaggende of bodemhorizonten anders dan de C-horizont. De kans dat het gebied nog archeologische resten met een intacte archeologische context bevat wordt daarom laag geacht.

Op basis van de resultaten van het veldonderzoek wordt geadviseerd geen archeologisch vervolgonderzoek in het plangebied uit te voeren. De implementatie van dit advies is in handen van de bevoegde overheid, de gemeente Rijssen – Holten. De gemeente wordt hierin vertegenwoordigd door haar deskundige, de heer A. Vissinga.

Mochten bij graafwerkzaamheden onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen, dan geldt conform de Erfgoedwet (art. 5.10) een meldingsplicht. Dit kan bij de gemeente of haar regio-archeoloog.

Samenvatting	5
1 Inleiding	7
1.1 Aanleiding onderzoek	7
1.2 Afbakening plan- en onderzoeksgebied	7
1.3 Administratieve gegevens	8
1.4 Huidige situatie en toekomstig gebruik	9
1.5 Geplande verstoring	9
1.6 Gemeentelijk beleid	9
1.7 Onderzoeksdoel	10
2 Inventarisatie	11
2.1 Inleiding	11
2.2 Landschappelijke ontwikkeling	11
2.3 Archeologie	13
2.3.1 Bekende archeologische waarden	13
2.3.2 Waarnemingen	13
2.3.3 AMK-terreinen	14
2.3.4 Gemeentelijke verwachtingskaart	14
2.3.5 Eerder archeologisch onderzoek	14
2.4 Historie	14
3 Conclusie	18
4 Verwachtingsmodel	20
5 Veldonderzoek	22
5.1 Beschrijving onderzoeksmethodiek	22
5.2 Vraagstelling	22
5.3 Resultaten: lithologie, lithogenese en bodemontwikkeling	23
5.4 Resultaten: archeologie	23
6 Conclusie en verwachting	24
7 Selectieadvies	25
literatuur	26
BIJLAGE 1 AMZ-cyclus	27
BIJLAGE 2 Archeologische perioden	28
BIJLAGE 3 Geomorfologische kaart	29
BIJLAGE 4 Actueel Hoogtebestand Nederland	30
BIJLAGE 5 Gemeentelijke archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart	31
BIJLAGE 6 Bodemkaart	32
BIJLAGE 7 Waarnemingen, AMK-terreinen en onderzoeksmeldingen	33
BIJLAGE 8 Boorpuntenkaart veldonderzoek	34
BIJLAGE 9 Boorstaten veldonderzoek	35

HOOFDSTUK 1 INLEIDING

1.1 AANLEIDING ONDERZOEK

De aanleiding voor het onderzoek vormt de geplande bouw van nieuwe woningen aan de Raalterweg te Holten, gemeente Rijssen - Holten (OV). Hiertoe is een bestemmingsplanwijziging vereist. De gemeente Rijssen - Holten heeft een eigen archeologiebeleid. Op basis van het bestemmingsplan dient archeologisch onderzoek uitgevoerd te worden om aan te tonen dat eventueel aanwezige archeologische waarden niet onevenredig worden of kunnen worden geschaad door de geplande bouwactiviteiten.

1.2 AFBAKENING PLAN- EN ONDERZOEKSGBIED

Het plangebied betreft de Raalterweg in Holten, gemeente Rijssen - Holten (OV), zie onderstaande afbeelding.

Afbeelding 1. Ligging van het plan- en onderzoeksgebied.

Het plangebied heeft een omvang van circa 2180 m². Voor een beter begrip van de bodemkundige omstandigheden en de archeologie van de planlocatie is een groter gebied bestudeerd. Een zone van 500 m rondom het plangebied wordt voldoende geacht om de archeologische potentie van het plangebied in kaart te brengen. Deze zone wordt aangeduid als 'onderzoeksgebied'.

1.3 ADMINISTRatieve GEGEVENS

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	
Provincie	Overijssel
Gemeente	Rijssen - Holten
Plaats	Holten
Toponiem	Raalterweg
Laagland Archeologie projectnummer	HORA1801
Datum conceptrapportage	29-11-2018
Datum definitief rapport	
XY-coördinaten	224398/478936
	224423/478905

	224382/478852
	224365/478866
Oppervlakte/lengte plangebied	circa 2180 m ²
Datering	neolithicum - nieuwe tijd
Complextype	nederzetting
Onderzoeksmeldingsnr.	4650861100
AMK-terrein	n.v.t.
Vondstmeldingsnr.	n.v.t.
Type onderzoek	Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek - verkennende fase
Opdrachtgever	BJZ.nu
Goedkeuring bevoegde overheid	
Bevoegde overheid	gemeente Holten
Adviseur namens bevoegde overheid	A. Vissinga
Beheer documentatie	Bibliotheek RCE archief Laagland Archeologie vof
Uitvoerder	Laagland Archeologie V.O.F. Virulyweg 21F 7602 RG Almelo 06 51 95 35 53
Projectleider	Erwin Brouwer erwin.brouwer@laaglandarcheologie.nl

Tabel 1. Objectgegevens.

1.4 HUIDIGE SITUATIE EN TOEKOMSTIG GEBRUIK

Het plangebied is momenteel begroeid met bomen en struikgewas. In de toekomst wordt hier een nieuwe woning gerealiseerd. In dit stadium is de exacte invulling van de plannen nog niet bekend.

1.5 GEPLANDE VERSTORING

De ingrepen vinden plaats binnen het plangebied. De diepte van de geplande verstoring reikt vermoedelijk overwegend niet dieper dan ongeveer 100 cm –mv. Rioleringsbuizen kunnen dieper aangelegd worden.

1.6 GEMEENTELIJK BELEID

Op de gemeentelijke archeologische beleidskaart ligt het plangebied in een zone met een hoge verwachting. In het omgevingsplan Rijssen – Holten is aangegeven dat voor zones die in een hoge verwachtingszone liggen, archeologisch onderzoek verplicht is als de omvang van de geplande ingrepen groter zijn dan 2500 m² en

dieper reikt dan 50 cm -mv. Voor gebieden die in zones met een middelhoge verwachting liggen is onderzoek verplicht bij ingrepen groter dan 5000 m² en dieper dan 50 cm.

De omvang van de geplande verstoringen overschrijdt de vrijstellingsgrenzen zoals die in het vigerende gemeentelijk archeologiebeleid zijn aangegeven.

1.7 ONDERZOEKSDOEL

Het uitgevoerde onderzoek behoort tot de eerste fasen in het huidige archeologische onderzoeksproces (zie bijlage 1). Het bureauonderzoek heeft tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen aan de hand van bestaande bronnen, en te bepalen of en zo ja welke delen van het plangebied in aanmerking komen voor vervolgonderzoek. Het verwachtingsmodel wordt getoetst en zo nodig aangevuld door middel van een verkennend booronderzoek. Op grond van de resultaten van dit onderzoek kan worden beoordeeld of en zo ja, welke vorm van vervolgonderzoek nodig is om de archeologische waarde van het gebied te kunnen vaststellen.

Voor realisering van de doelstelling wordt de volgende vraagstelling gehanteerd:

- *Wat is de fysisch-geografische situatie van het gebied?*
- *Hoe is de bodemopbouw in het plangebied en in welke mate is deze nog intact? Wat is de invloed van de geomorfologische en bodemkundige aspecten van het plangebied op bewoning en gebruik in het verleden?*
- *Welke bekende archeologische waarden (complextype, archeologische periode) bevinden zich in het plan- en onderzoeksgebied?*
- *Wat is bekend over het historisch gebruik van het plangebied?*
- *Wat is de specifieke verwachting van het plangebied ten aanzien van archeologische waarden? (datering, complextype, omvang, diepteligging, gaafheid en conservering, locatie, uiterlijke kenmerken (artefacten en type indicatoren), mogelijke verstoringen)?*

HOOFDSTUK 2 INVENTARISATIE

2.1 INLEIDING

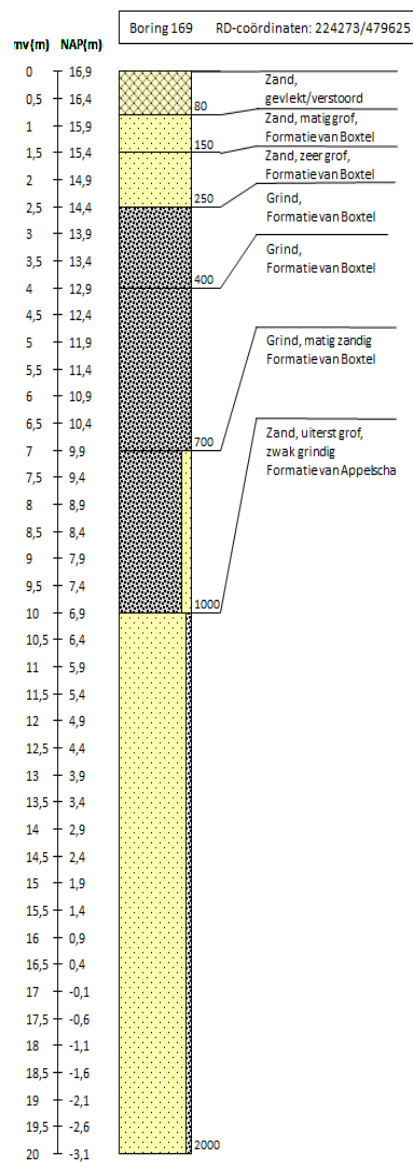
In dit hoofdstuk worden de relevante landschappelijke ontwikkeling en huidige bodemkundige situatie beschreven. Tevens wordt ingegaan op de bekende archeologische waarden in de omgeving van het plangebied en de historische situatie. Voor wat betreft de in de tekst genoemde archeologische perioden wordt verwezen naar bijlage 2.

2.2 LANDSCHAPPELIJKE ONTWIKKELING

Het plangebied ligt in het Oost-Nederlandse dekzand-gebied. Dit gebied wordt gekarakteriseerd door grote en kleine, overwegen noord-zuid georiënteerde stuwwallen te midden van dekzandvlakten en -ruggen. Direct ten noordoosten van het plangebied ligt de Sallandse Heuvelrug, een grote stuwwal die tijdens de voorlaatste ijstijd (Saalien, 238.000 – 126.000 jaar geleden) door het voorstuwende landijs is gevormd. Het plangebied ligt op de flank van deze stuwwal

Uit een geologische boring op ongeveer 710 m ten noorden van het plangebied¹ (zie hiernaast) blijkt dat de natuurlijke ondergrond wordt gevormd door matig en zeer grof zand tot een diepte van 250 cm -mv. Daaronder liggen grindige lagen tot een diepte van 10 m -mv. Deze lagen worden in DINO-loket alle tot de Formatie van Bortel gerekend, maar voor wat betreft de dikke grindlagen moet wellicht eerder gedacht worden aan de Formatie van Drenthe – Laagpakket van Schaarsbergen. De Bortel-zanden zijn in de loop van de laatste ijstijd (Weichselien, 116.000 – 11.500 voor heden) vanaf de nabij gelegen stuwwal afgespoeld (daluitspoelingswaaier).

Het Schaarsbergen laagpakket is onder glaciofluviale omstandigheden gevormd vóór en naast het landijs van de voorlaatste ijstijd. Grindige zanden van de Formatie van

¹ Boring B28C0169, bron: dinoloket.nl

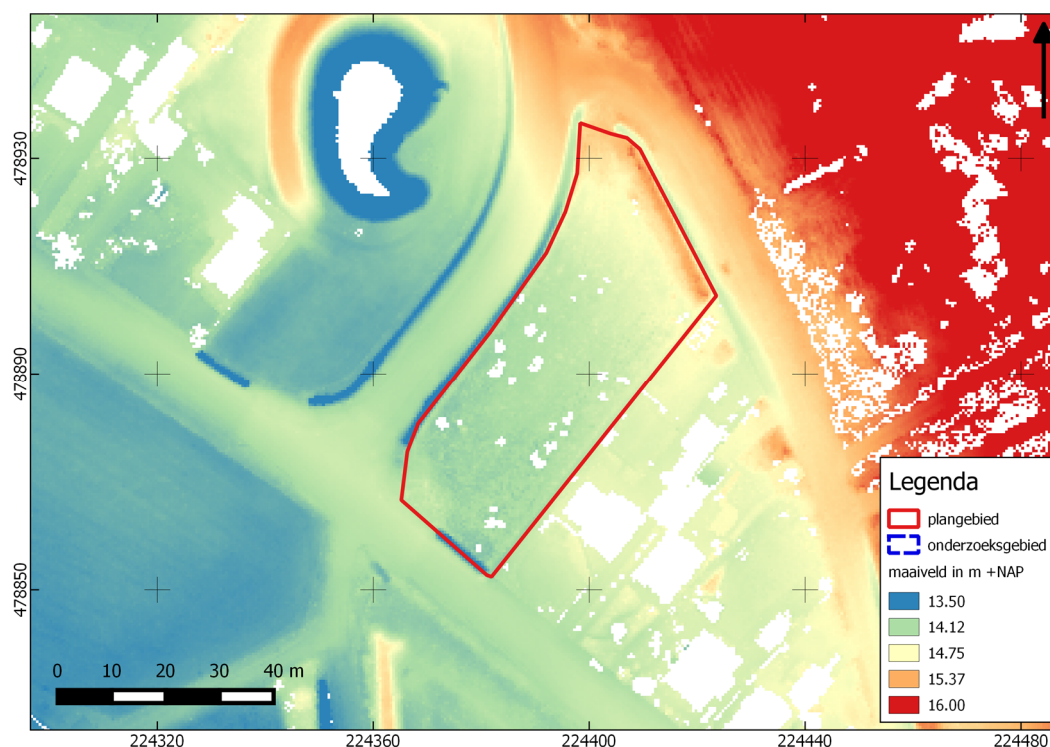
Appelscha komen voor vanaf 10 m -mv. Deze afzettingen zijn gevormd als fluviatiele afzettingen uit het Bavelien en Vroeg-Cromerien.²

Geomorfologie

Op de geomorfologische kaart (bijlage 3) ligt het plangebied op een daluitspoelingswaaier, die als een smalle band tussen de nabijgelegen stuwwal en de aangrenzende gordeldekzandwellingen ten westen ervan ligt. De stuwwal wordt doorsneden door diverse droge dalen. Deze zijn ontstaan tijdens de laatste ijstijd. De ondergrond was toen permanent bevroren, waardoor regen- en smeltwater alleen aan de oppervlakte kon afvloeien. Het water verzamelde zich daarbij in de laagste delen die daarbij geleidelijk werden uitgesleten en zich tot de huidige droge dalen ontwikkelden. De daluitspoelingswaaier is aan de voet van de stuwwal gevormd uit materiaal dat van de stuwwal en de droge dalen met oppervlaktewater hier werd afgezet. De gordeldekzanden zijn tijdens de laatste ijstijd door de wind tegen de stuwwal afgezet.

Op het AHN (Actueel Hoogtebestand Nederland, zie bijlage 4) is duidelijk te zien dat het plangebied aan de voet van de stuwwal ligt. Ook de droge dalen zijn hier zichtbaar, evenals waaiers van uitspoelingsmateriaal aan de voet van de stuwwal. De droge dalen zijn deels opgevuld met dekzand dat tijdens de laatste fasen van het Weichselien hier is afgezet.

Onderstaande afbeelding toont een detailopname van het plangebied op het AHN.

Afbeelding 2. Detailopname van het plangebied op het AHN.

Op basis hiervan kan vermoed worden dat het plangebied grotendeels is geëgaliseerd. Aan de oostzijde bevindt zich een aarden wal.

² Dit zijn geologische tijdperken uit het Vroeg-Pleistoceen, circa 1,07 – 0,465 miljoen jaar geleden.

Bodem

Bodemkundig (bijlage 6) ligt het plangebied in een zone met laarpodzolgronden. Feitelijk gaat het om veldpodzolgronden van sterk lemig, matig fijn zand waarop een dun plaggendek is aangebracht. Ten noordwesten en zuidoosten komen dikke plaggendekken voor (hoge zwarte enkeerdgronden). De plaggendekken zijn in de loop van de late middeleeuwen – nieuwe tijd ontstaan door stelselmatige bemesting met minerale plaggen, waardoor in de loop der tijd een landbouwdek is ontstaan. De laarpodzolgronden liggen meestal in de lagere gebieden en zijn qua ontginning vaak aanzienlijk jonger dan de hoger gelegen enkeerdgronden. Op de stuwwal komt een haarpodzolgrond voor, die is gevormd in grof zand.

2.3 ARCHEOLOGIE

2.3.1 BEKENDE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN

Bijlage 7 toont de locaties van de bekende archeologische waarden en de uitgevoerde archeologische onderzoeken in de omgeving van het plangebied

2.3.2 WAARNEMINGEN

Binnen het onderzoeksgebied is één waarneming bekend.

Waarneming 22171 ligt ongeveer 200 m ten westen van het plangebied. Het betreft de vondst van een zandstenen bijl die in het midden-laet neolithicum is gedateerd. Het complextype en de vondstomstandigheden zijn niet bekend.

In de omgeving van het onderzoeksgebied zijn nog enkele waarnemingen geregistreerd:

waarneming 2499 ligt ongeveer 960 m westelijk van het plangebied. De exacte vindplaats is niet bekend (administratief geplaatst). Het betreft een fragment van een vuurstenen bijl (type *Flint Flachbeil*) uit het midden-laet neolithicum;

waarneming 2505 bevindt zich ongeveer 740 m ten oosten van het plangebied. Hier gaat het om een stenen bijl van diabaas uit de periode midden-neolithicum – bronstijd;

waarneming 4922 is circa 800 m ten zuidoosten van het plangebied aangetroffen en betreft een laet-neolithische stenen hamerbijl.

Kort samengevat zijn er rondom het plangebied een viertal stenen bijlen aangetroffen, overwegend uit de periode midden-laet-neolithicum. In alle gevallen is de archeologische context onbekend en zijn er geen nadere gegevens omtrent de omstandigheden waarin de artefacten zijn aangetroffen. De waarnemingen liggen alle in of nabij dikke plaggendekken (hoge zwarte enkeerdgronden) Mogelijk gaat het om grafgiften of offergraven. De waarnemingen duiden er in ieder geval op dat in de omgeving sprake is geweest van bewoning gedurende het midden - laet-neolithicum.

2.3.3 AMK-TERREINEN

AMK-terreinen (= Archeologische Monumentenkaart) zijn terreinen waarvan bekend is dat zich archeologische resten in de grond bevinden. Het archeologisch belang daarvan is bovendien gewaardeerd. Zo zijn er AMK-terreinen van archeologisch belang, hoog, zeer hoog archeologisch belang en wettelijk beschermde AMK-terreinen van zeer hoog archeologisch belang).

Binnen het plan- en onderzoeksgebied komen geen AMK-terreinen voor. Ongeveer 670 m ten zuid- zuidoosten bevindt zich **AMK-terrein 13607** (terrein van hoge archeologische waarde). Dit terrein is onderdeel van een escomplex (hoge zwarte enkeerdgrond) waar sporen uit de late middeleeuwen zijn vastgesteld. Bij een proefsleuvenonderzoek door leden van de AWN-afdeling Deventer zijn in 1986 diverse grondsporen vastgesteld en zijn fragmenten van kogelpot-, Pingsdorf- en Sieburgaardewerk aangetroffen. De aangetroffen grondsporen en vondsten behoren waarschijnlijk bij een boerderij in de directe omgeving.

Ongeveer 1200 m ten zuidoosten van het plangebied ligt AMK-terrein 13605 (niet afgebeeld in bijlage 7). Ook dit terrein is onderdeel van een escomplex (Holter Enk). Hier zijn sporen van bewoning uit de vroeg- en midden-Romeinse tijd waargenomen. Onder een cultuurdek van circa 80 cm ligt een 40 cm dikke laag (vermoedelijk een cultuurlaag) waarin aardewerk uit de ijzertijd en Romeinse zijn gevonden.

2.3.4 GEMEENTELIJKE VERWACHTINGSKAART

Op de gemeentelijke verwachtings- en beleidsadvieskaart (bijlage 5) ligt het plangebied deels in een zone met een middelhoge verwachting (donkergeel) en deels in een zone met een hoge verwachting (rood). Ten noordoosten ligt vermoedelijk een verstoord gebied (zwart gearceerd) en ten noordwesten en zuidoosten bevinden zich vermoedelijk plaggendekken (rood-gearceerd).

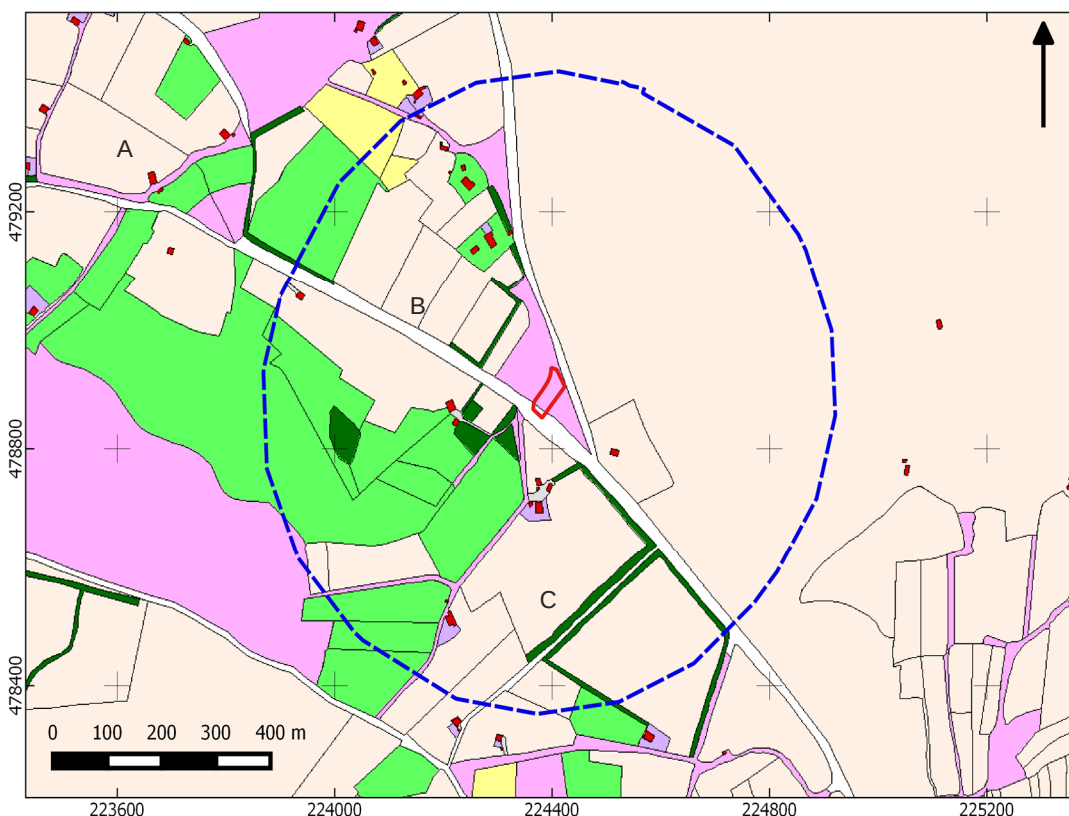
2.3.5 EERDER ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

In het onderzoeksgebied en binnen een straal van 1500 m rondom het plangebied zijn geen eerdere archeologische onderzoeken geregistreerd in Archis3.

2.4 HISTORIE

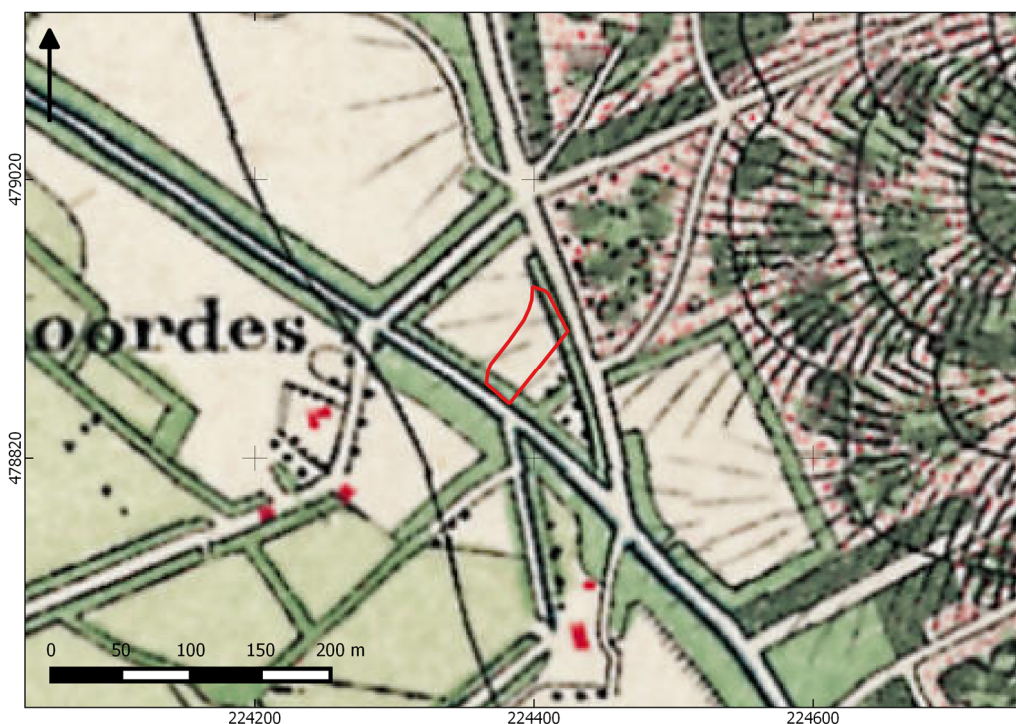
Op de eerste kadastrale kaart (circa 1832)³ is het plangebied onbebouwd en nog onontgonnen (zie onderstaande afbeelding). Het terrein is op de OAT (Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel) aangeduid als heide.

³ bron: hisgis.nl

Afbeelding 3. Uitsnede uit de eerste kadastrale kaart, circa 1832. De locatie van het plangebied is rood omcirkeld. Geel: hooiland, beige: bouwland, lichtgroen: weideland, donkergroen: bos/opgaand hout, lichtpaars: heide; paars: moestuin. Bron: hisgis.nl.

De stuwwal ten noordoosten van het plangebied en diverse andere (relatief hooggelegen) percelen in de omgeving, zijn volgens de kaart en de OAT in gebruik als akker. Het is echter onwaarschijnlijk dat de gehele Holterberg, die op latere kaarten als heidegebied is aangeduid in 1832 daadwerkelijk als bouwland in gebruik was. De percelen tonen geen/weinig verkavelingen. De lagergelegen delen zijn in gebruik als gras-/weideland. De bouwlandverkavelingen bij 'A' en 'B' en 'C' zijn tamelijk kleinschalig, blokvormig en grenzen deels of grotendeels aan heide. Waarschijnlijk gaat het hier om tamelijk late kampongtingen (ontginningen die door een persoon of een klein aantal personen werden verricht). In de omgeving (de dichtstbijzijnde bevindt zich 105 m ten westen van het plangebied) is op een viertal locaties bebouwing aangegeven. Op de OAT zijn deze aangeduid als 'huis met erf'. Het betreft waarschijnlijk boerderijen.

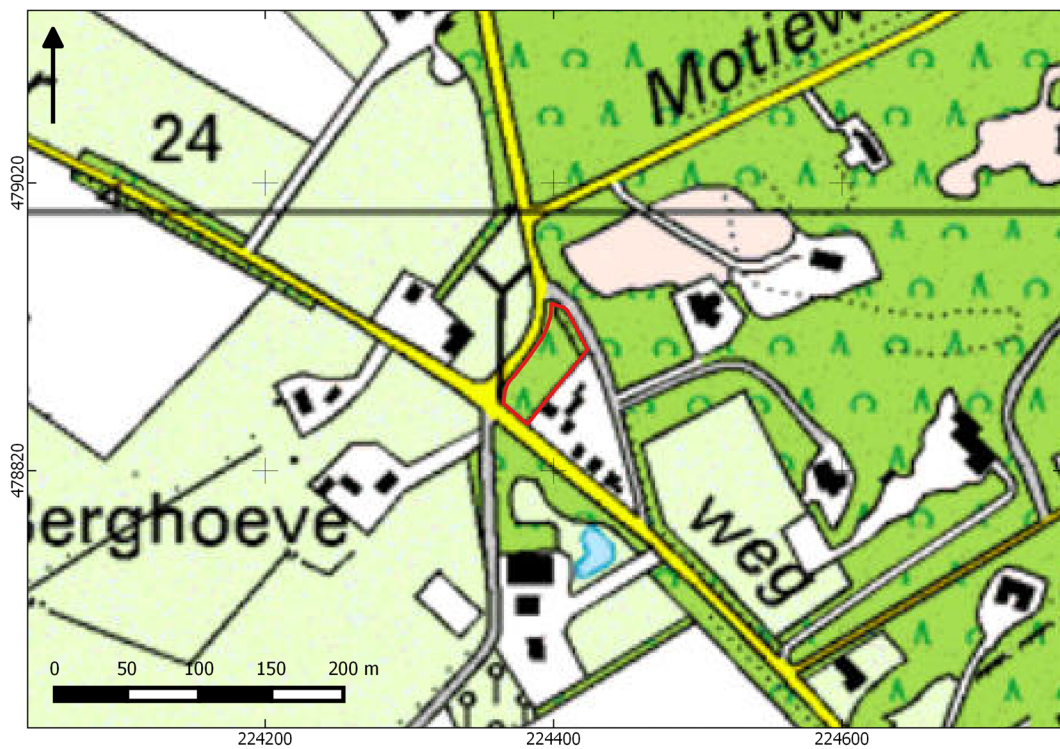

Afbeelding 4. Uitsnede uit de topografische kaart van 1893. Bron: topotijdreis.nl.

De stuwwal is op bovenstaande kaart niet langer in gebruik als bouwland. Op de kaart is het aangegeven als heideachtig gebied (woeste gronden), met een open boombegroeiing. Ook op een wat eerder kaart (topografisch militaire kaart van 1864, niet afgebeeld) is het terrein van de stuwwal afgebeeld als woeste grond. Na 1900 zou de Holterberg zich geleidelijk tot bos transformeren, mogelijk om verstuiving tegen te gaan. In 1893 is het plangebied in gebruik als akker; de zomen zijn begroeid met kreupelhout.

Op topografische kaarten is het plangebied vanaf 1996 begroeid met bomen (zie onder). De heer G. Möring (omwonende en tevens initiatiefnemer) gaf aan dat het plangebied de afgelopen circa 20 jaar werd gebruikt voor de teelt van kerstbomen.⁴

⁴ mond. comm. 22 november 2018.

Afbeelding 5. Uitsnede uit de topografische kaart van 1996. Bron: topotijdreis.nl.

HOOFDSTUK 3 CONCLUSIE

De conclusie wordt gegeven aan de hand van de beantwoording van de onderzoeksvragen uit paragraaf 1.7.

➤ *Wat is de fysisch-geografische situatie van het gebied?*

Geomorfologisch ligt het plangebied op een daluitspoelingswaaier. Deze is gevormd uit zandig en grindig materiaal dat gedurende de laatste ijstijd met het oppervlaktewater van de nabije stuwwal is gespoeld. Ten zuidwesten – grenzend aan het plangebied – liggen gordeldekzanden. Bodemkundig ligt het plangebied op laarpodzolgronden. Dit bodemtype heeft een dun eerddek; hier dat ontstaan door plaggenbemesting. Elders komen hoge zwarte enkeerdgronden voor. Dit bodemtype kenmerkt zich door een dik plaggendek. Op het Actueel Hoogtebestand Nederland zijn aanwijzingen dat het terrein is geëgaliseerd.

➤ *Hoe is de bodemopbouw in het plangebied en in welke mate is deze nog intact? Wat is de invloed van de geomorfologische en bodemkundige aspecten van het plangebied op bewoning en gebruik in het verleden?*

Op basis van de bodemkaart is een dun plaggendek (circa 30 cm dik) te verwachten. Op de eerste kadastrale kaart van 1832 is echter aangegeven dat het plangebied destijds nog onontgonnen was (heide). De natuurlijke ondergrond bestaat volgens de bodemkaart uit een sterk lemige veldpodzolgrond. In de top heeft zich een podzolbodem ontwikkeld. Vermoedelijk is ook grind aan te treffen.

In de omgeving komen kamponginningen voor temidden van heidegebied. Het is dan ook niet waarschijnlijk dat in het plangebied een plaggendek aanwezig is. De afgelopen decennia is het terrein gebruikt voor het kweken van kerstbomen. Daarmee is een eventueel plaggendek of de top van een mogelijk aanwezige podzolbodem onder het plaggendek waarschijnlijk sterk aangetast.

➤ *Welke bekende archeologische waarden (complextype, archeologische periode) bevinden zich in het plan- en onderzoeksgebied?*

In de omgeving van het plangebied zijn enkele waarnemingen van stenen bijlen bekend (midden – laat-neolithicum). Het complextype hiervan is niet bekend. Buiten het onderzoeksgebied zijn voorts enkele AMK-terreinen van hoge archeologische waarde bekend. In AMK-terrein 13607 zijn resten en sporen uit de late middeleeuwen aangetroffen. Deze behoren waarschijnlijk bij een oud boerderijerf in de directe omgeving van de vindplaats. In AMK-terrein 13605 zijn resten van een nederzetting uit de vroeg - midden-Romeinse tijd gevonden.

In het plan- en onderzoeksgebied zijn geen bekende archeologische waarden geregistreerd. In de directe omgeving van het onderzoeksgebied

➤ *Wat is bekend over het historisch gebruik van het plangebied?*

In 1832 was het terrein nog woeste grond. De omgeving aan de westzijde was grotendeels al wel ontgonnen: diverse percelen waren in gebruik als akker (voornamelijk kampongginningen) en grasland. Aan de oostzijde lag het grote heidegebied op de Holterberg. Op de kadastrale kaart is de aangrenzende stuwwal aangeduid als bouwland, maar dit is waarschijnlijk niet correct. Tegen het einde van de 19^e eeuw was het plangebied ontgonnen. Het werd gebruikt als akker en was omzoomd met kreupelhout. Vanaf 1996 was het terrein in gebruik als kerstboomkwekerij.

4 VERWACHTINGSMODEL

In dit hoofdstuk wordt een gespecificeerde verwachting voor het gebied gegeven op basis van de laatste onderzoeksvraag in paragraaf 1.5.

- *Wat is de specifieke verwachting van het plangebied ten aanzien van archeologische waarden? (datering, complextype, omvang, diepteligging, gaafheid en conservering, locatie, uiterlijke kenmerken (artefacten en type indicatoren), mogelijke verstoringen)?*

In het plangebied kunnen resten vanaf het midden-neolithicum tot en met de Romeinse tijd (hoge verwachting) en mogelijk de vroege en late middeleeuwen (middelhoge verwachting) worden verwacht. Landschappelijk en bodemkundig was het terrein zeker geschikt voor bewoning en op diverse locaties in de omgeving van het plangebied zijn resten uit het midden-neolithicum gevonden en ook is een nederzetting uit de Romeinse tijd bekend.

Resten uit de vroege en late middeleeuwen kunnen ook verwacht worden. De kans hiertoe wordt middelhoog geacht: enerzijds zijn in de omgeving rond 1832 diverse boerderijen aanwezig die mogelijk zijn terug te voeren tot de late middeleeuwen en anderzijds lag het plangebied aan de rand van kleine kampontginningen/essen, waarlangs vaak boerenerven waren gevestigd. Bijgebouwen van deze boerenerven of eventueel voorgangers van de boerderijen kunnen in het plangebied worden verwacht. Toch wordt deze kans niet hoog geacht, vooral omdat het terrein in 1832 als onontgonnen gebied is weergegeven.

Eventuele nederzettingen uit de steentijd hebben een omvang van 50 – 200 m² (kleine variant) of 200 – 1000 m² (middelgrote variant). Nederzettingen uit de periode bronstijd – middeleeuwen hebben meestal een omvang tussen 500 – 2000 m² (huisplaats) of meer dan 8000 m² (dorp).⁵

Deze resten liggen in de top van de natuurlijke ondergrond, mogelijk dicht onder het maaiveld onder een bouwvoor of dun plaggendek. De natuurlijke bodem wordt hier gevormd door dekzand waarin zich een podzol heeft ontwikkeld. Eventuele resten bestaan uit vuursteenstrooiingen (voornamelijk neolithicum, in mindere mate bronstijd en ijzertijd). Daarnaast kan (gefragmenteerd) aardewerk worden verwacht, evenals houtskool, verbrande huttenleem en natuursteen. Vanaf ongeveer de 17^e eeuw is ook baksteen te verwachten (rurale gebieden; in bewoningskernen al eerder). Deze vondstcategorieën bevinden zich aan of in het pleistocene zand, direct onder een bouwvoor. Daarnaast kunnen grondsporen worden verwacht. Het gaat daarbij overwegend om paalkuilen, greppels en afvalkuilen en dergelijke. Deze

⁵ bron: Tol e.a., 2006.

Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek - verkennende fase Raalterweg te Holten,
gemeente Rijssen - Holten, Overijssel

bevinden zich in de top van de pleistocene ondergrond en kunnen zich tot op grote
diepte uitstrekken.

HOOFDSTUK 5 VELDONDERZOEK

5.1 BESCHRIJVING ONDERZOEKSMETHODIEK

Het veldonderzoek heeft tot doel om meer inzicht te verkrijgen in de fysische situatie in het plangebied. Het dient de in het plangebied aanwezige bodems, de mate van versterking en de aanwezigheid van potentiële archeologische niveaus in kaart te brengen. Aan de hand daarvan kan er voor het plangebied een gespecificeerd verwachtingsmodel worden opgesteld dat gedetailleerder en nauwkeuriger is dan een verwachtingsmodel dat louter gebaseerd is op bronnen en globalere bodem- en geomorfologische kaarten. Als onderzoeksmethode is een verkennend booronderzoek gekozen, om inzichtelijk te maken in welke mate het bodemprofiel nog intact is. In het Plan van Aanpak is aangegeven dat direct wordt opgeschaald naar een karterend booronderzoek indien een intact bodemprofiel wordt aangetroffen.

Het veldonderzoek bestond uit het zetten van zes verkennende boringen. De Boringen zijn verspreid over het plangebied gezet. Het gehele plangebied was toegankelijk voor booronderzoek (afbeelding 2).

De boringen zijn ingemeten met GPS met een nauwkeurigheid van 2 m en uitgevoerd met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm. De boorkernen zijn visueel geïnspecteerd op het voorkomen van archeologische indicatoren. Het bodemprofiel is beschreven volgens de norm NEN 5104 en ASB. De NAP-maaiveldhoogtes van de boringen zijn bepaald aan de hand van het AHN. De profielbeschrijvingen zijn opgenomen in bijlage 9. De boorpuntenkaart met de posities van de boringen is opgenomen in bijlage 8.

5.2 VRAAGSTELLING

Onderstaande onderzoeksvragen zijn leidend voor het veldonderzoek

- *Wat is de aard (ontstaanswijze, textuur, kleur), diepteligging en ouderdom van de relevante natuurlijke afzettingen in de ondergrond ter plaatse van het onderzoeksgebied?*
- *Wat is de aard (kleur, textuur, samenstelling), diepteligging, genese en gaafheid van natuurlijke en eventuele antropogene bodemhorizonten ter plaatse van het plangebied?*
- *Wat is de aard, dikte en omvang van eventueel ter plaatse van het onderzoeksgebied voorkomende afdekkende lagen en de (geschatte) ouderdom daarvan (plaggendek, stuifzandlaag, kleidek, afvallaag, ophogingslaag)?*
- *Tot welke diepte is sprake van een 'recente' bodemverstoring?*

5.3 RESULTATEN: LITHOLOGIE, LITHOGENESE EN BODEMONTWIKKELING

Het typerende bodemprofiel bestaat uit een bouwvoor van ongeveer 30 cm dik, gevolgd door een C-horizont.

De bouwvoor bestaat uit uiterst fijn, zwak siltig en zwak-matig humeus zand. Dit is overwegend bruin of bruin/grijs van kleur en bevat grind en wortelresten. In de meeste gevallen is de bouwvoor scherp begrensd met de onderliggende C-horizont. Waar aanwezig, tekenen wortelgangen zich scherp af in de C-horizont.

De C-horizont bestaat uit zwak siltig, matig gesorteerd zeer – matig fijn zand. In de top komt wat roest voor wat het zand een ietwat donkergele kleur geeft. Naar onder toe is het zand lichtgeel van kleur. In boring 1 en 5 is een grindbijmenging geconstateerd; in de overige boringen is de C-horizont nagenoeg grindloos. Het zand wordt geïnterpreteerd als fluvioperiglaciale afzetting. Dit is overeenkomstig de aanduiding en genese zoals op de geomorfologische kaart is aangegeven.

5.4 RESULTATEN: ARCHEOLOGIE

Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. Tevens is geen (dun) plaggendek waargenomen, evenmin als sporen van bodemvorming.

HOOFDSTUK 6 CONCLUSIE EN VERWACHTING

De vraagstelling zoals weergegeven in paragraaf 5.2 kan nu als volgt beantwoord worden.

- *Wat is de aard (ontstaanswijze, textuur, kleur), diepteligging en ouderdom van de relevante natuurlijke afzettingen in de ondergrond ter plaatse van het onderzoeksgebied?*

De natuurlijke ondergrond bestaat uit zwak siltig, zeer tot matig fijn zand (C-horizont). In het algemeen is het zand matig gesorteerd en in boring 1 en 5 is wat grind geconstateerd. De top is door roestvorming geelbruin of lichtgeelbruin van kleur. Naar onder toe wordt het zand lichtgeel. Het betreft hellingafspoelingsafzettingen. Het zand en grind is gedurende de laatste ijstijd vanaf de stuwwal hier afgezet door regen- en smeltwater dat van de hellingen en via droge dalen afstroomde.

- *Wat is de aard (kleur, textuur, samenstelling), diepteligging, genese en gaafheid van natuurlijke en eventuele antropogene bodemhorizonten ter plaatse van het plangebied?*

Anders dan de hierboven beschreven C-horizont zijn geen bodemhorizonten aangetroffen. Evenmin is een plaggendek aangetroffen. Wel is een bouwvoor aanwezig (uiterst fijn, zwak siltig en matig grindig zand, bruin of bruingrijs van kleur en met veel wortelresten). Mogelijk is een oorspronkelijk aanwezige podzolbodem opgenomen in de bouwvoor. Vermoedelijk is er ter plaatse nooit sprake geweest van een plaggendek, of anders is deze bij egalisatiewerkzaamheden verdwenen. Indien sprake was van een plaggendek, dan waren waarschijnlijk nog resten van een podzolbodem bewaard gebleven.

- *Wat is de aard, dikte en omvang van eventueel ter plaatse van het onderzoeksgebied voorkomende afdekkende lagen en de (geschatte) ouderdom daarvan (plaggendek, stuifzandlaag, kleidek, afvallaag, ophogingslaag)?*

Niet van toepassing

- *Tot welke diepte is sprake van een 'recente' bodemverstoring?*

Het bodemprofiel is tot circa 30 cm –mv verstoord. Vermoedelijk zijn de voormalige E-, B- en BC-horizonten opgenomen in de bouwvoor.

HOOFDSTUK 7 SELECTIEADVIES

Op basis van het uitgevoerde booronderzoek is de kans klein dat het plangebied archeologische sporen bevat, afgezien van eventuele diepere grondsporen zoals paalkuilen en dergelijke. Dergelijke resten zijn met archeologisch booronderzoek niet op te sporen. In het plangebied is sprake van een AC-profiel (een moderne bouwvoor ligt direct op het ongeconsolideerde Pleistocene zand). Er zijn geen resten van een plaggendeck of andere bodemhorizonten aangetroffen die erop wijzen dat de top van het oorspronkelijke Pleistocene zand nog intact is. Een eventueel archeologisch niveau is daarmee waarschijnlijk verdwenen.

Om deze reden adviseren we geen vervolgonderzoek uit te voeren en het plangebied vrij te geven. De implementatie van dit advies is in handen van de gemeente Rijssen - Holten, hierin vertegenwoordigd door de archeologisch adviseur van de gemeente, de heer A. Vissinga (regio-archeoloog), 038 – 421 32 57, mail albert.vissinga@hetoversticht.nl.

Mochten bij graafwerkzaamheden onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen, dan geldt conform de Erfgoedwet (art. 5.10) een meldingsplicht. Dit kan bij de gemeente of haar regio-archeoloog.

literatuur

Berendsen, H.J.A., 2005 (1997). *Landschappelijk Nederland. De fysisch geografische regio's*. Assen.

Berendsen, H.J.A., 2008. *De vorming van het land*. Assen.

Bosch, J.H.A., 2008. Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1. Op basis van de Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 5.2. Deltares-rapport 2008-U-R0881/A.

Mulder, E.F.J. de., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen.

Nederlands Normalisatie-instituut, 1989. Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters, Nederlands Normalisatie-instituut Delft.

Tol, A.J., J.W.H.P. Verhagen en M. Verbruggen, 2006. *Leidraad inventariserend veldonderzoek; Deel: karterend booronderzoek v2. SIKB*

Archeologische databases/internetbronnen

ArchisIII

www.boorstaten.nl

www.topotijdreis.nl

www.hisgis.nl

Gebruikte kaarten

Historische kaarten vanaf 1890 tot en met 2015. Bron: www.topotijdreis.nl. Geraadpleegd op 22-11-2018

Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN2), nauwkeurigheid Z-waarde ≤ 5 cm. Bron: www.ahn.nl. Geraadpleegd op 22-11-2018

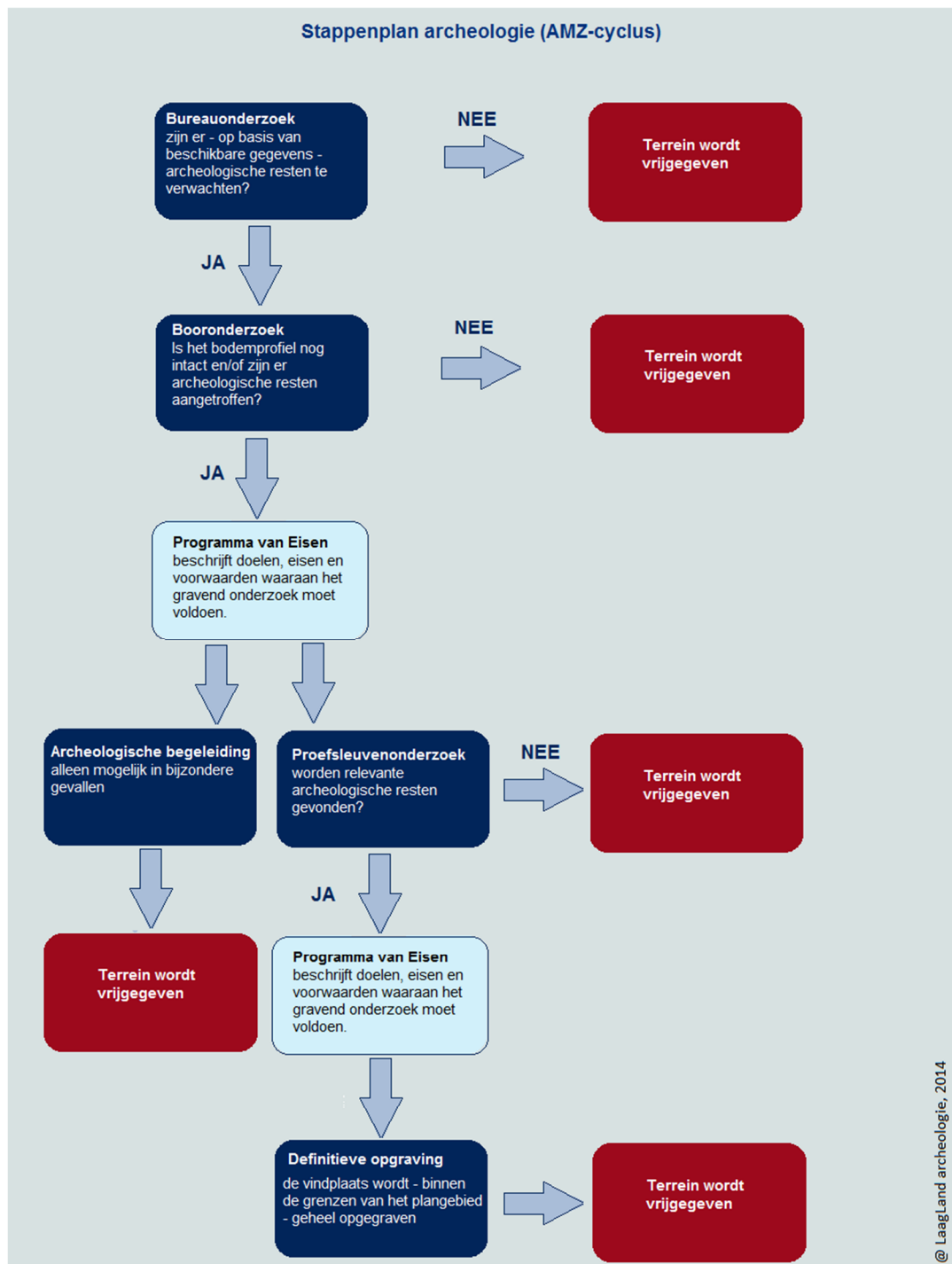
Kaart waarnemingen, AMK-terreinen en onderzoeksmeldingen. Bron: www.zoeken.cultureelerfgoed.nl. Geraadpleegd op 22-11-2018

Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Bron: www.pdok.nl. Geraadpleegd op 22-11-2018

Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Bron: www.pdok.nl. Geraadpleegd op 22-11-2018

1e Kadastrale kaart uit circa 1832 (gedigitaliseerd). Bron: www.hisgis.nl. Geraadpleegd op 22-11-2018

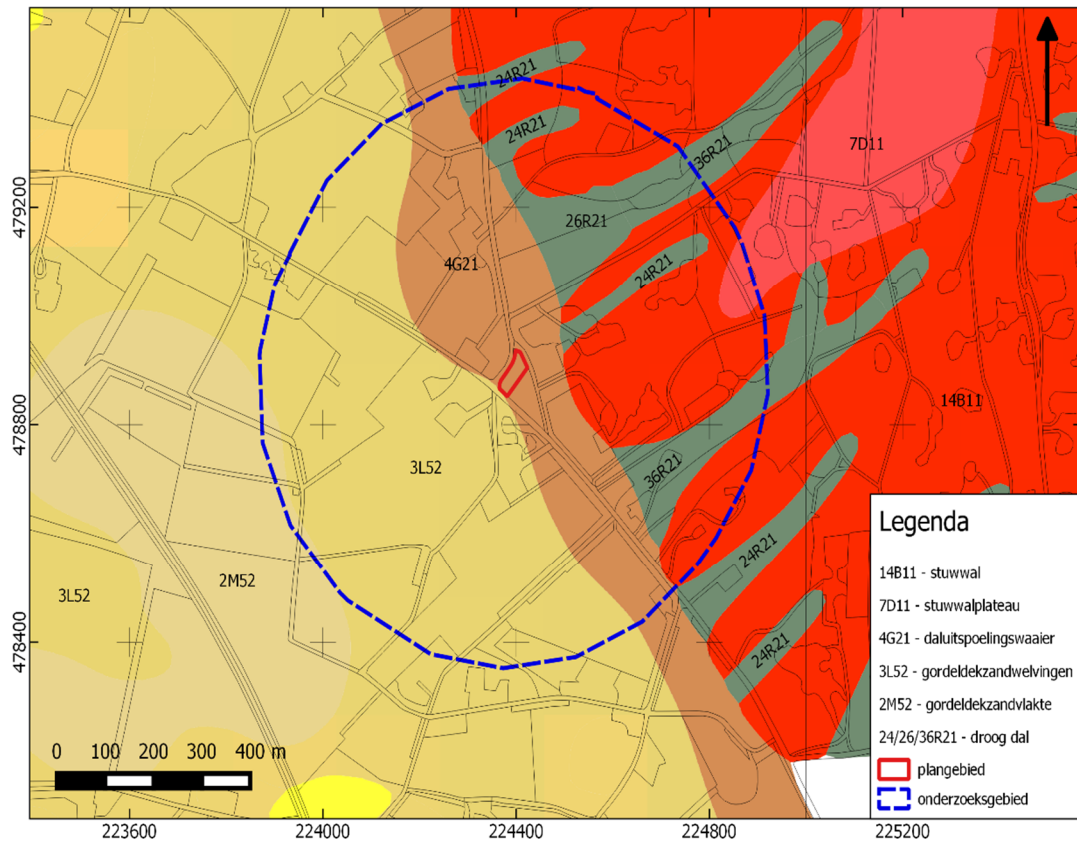
BIJLAGE 1 AMZ-CYCLUS

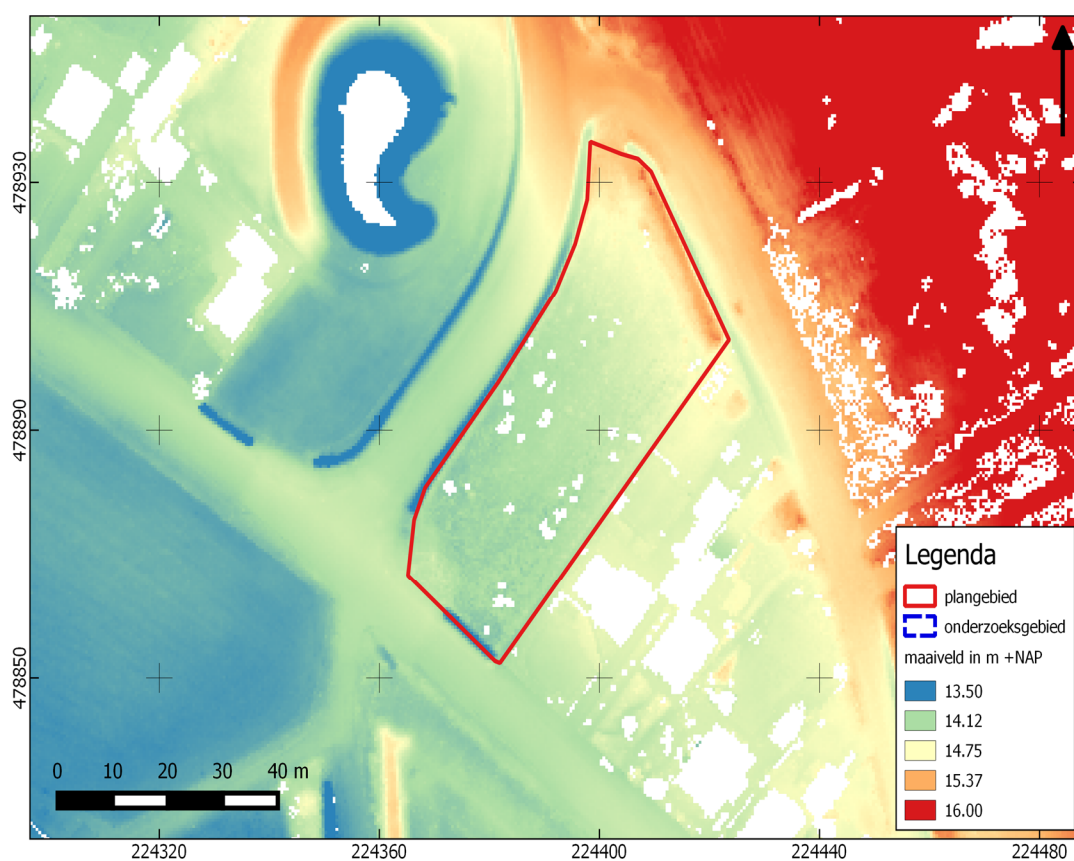
BIJLAGE 2 ARCHEOLOGISCHE PERIODEN

Archeologische perioden			Datering
Nieuwe tijd	C		-1795
	B		-1650
	A		-1500
Middeleeuwen	Laat		-1250
	Vol		-1050
	vroeg	Ottoons	-900
		Karolingisch	-725
Merovingisch		-450	
Romeinse tijd	Laat		-270
	Midden		-70 na Chr.
	Vroeg		-15 voor Chr.
Prehistorie	Ijzertijd	Laat	-250
		Midden	-500
		Vroeg	-800
	Bronstijd	Laat	-1100
		Midden	-1800
		Vroeg	-2000
	Neolithicum	Laat	-2850
		Midden	-4200
		Vroeg	-4900/5300
	Mesolithicum	Laat	-6450
		Midden	-8640
		Vroeg	-9700
	Paleolithicum	Jong	-35.000
		Midden	-250.000
		Oud	
@ Laagland Archeologie, 2014			

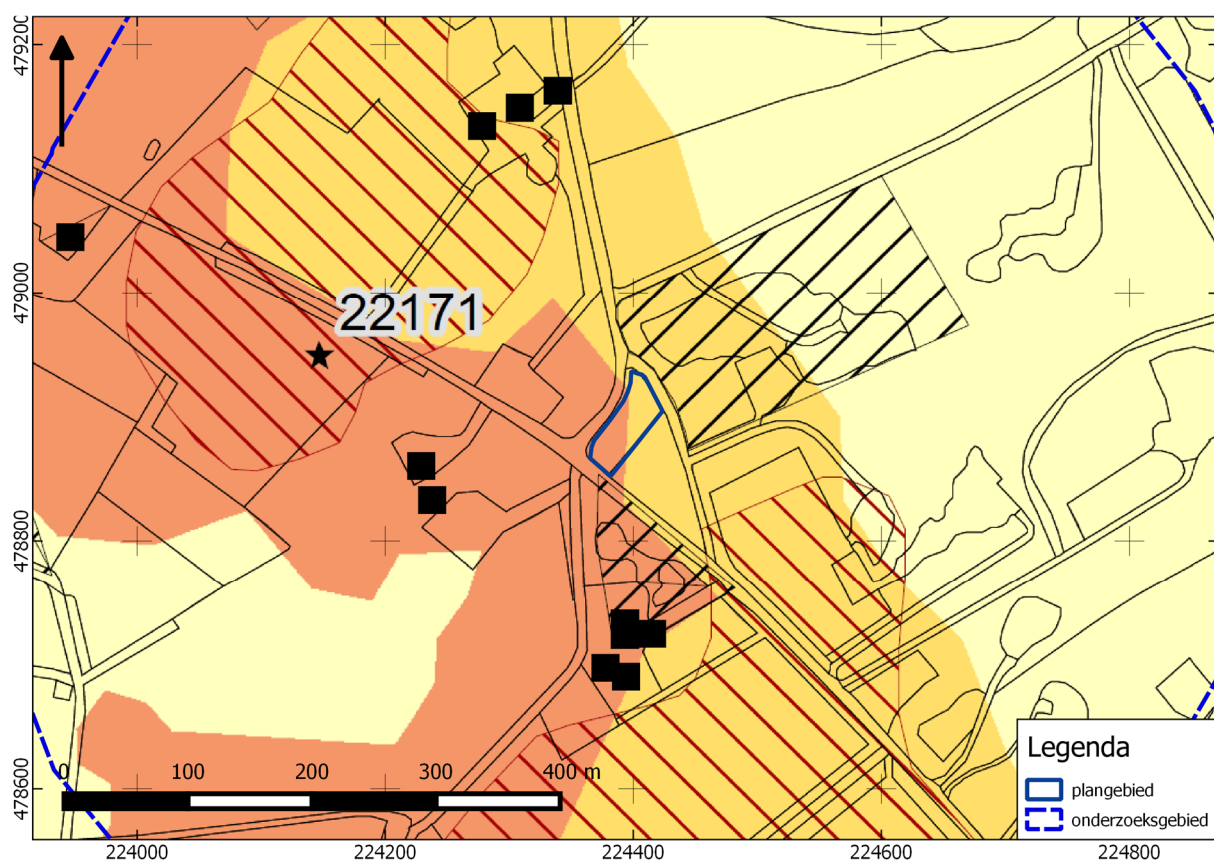
BIJLAGE 3 GEOMORFOLOGISCHE KAART

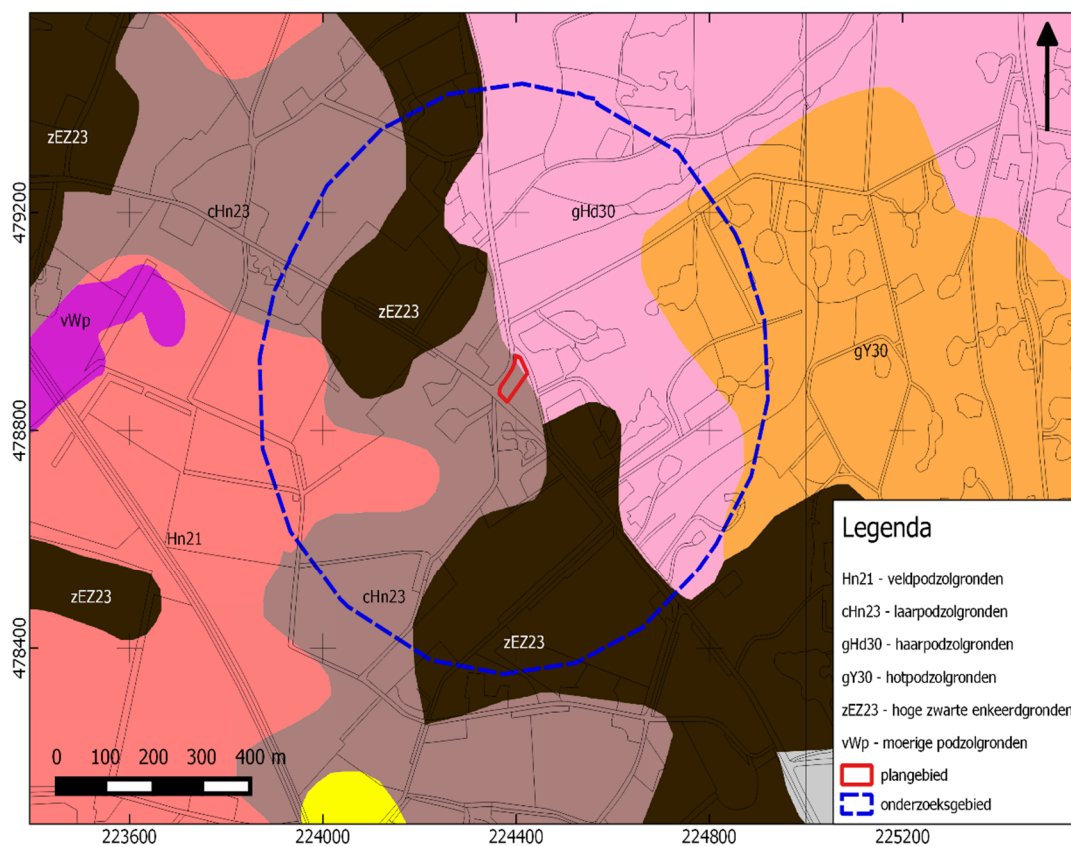
BIJLAGE 4 ACTUEEL HOOGTEBESTAND NEDERLAND

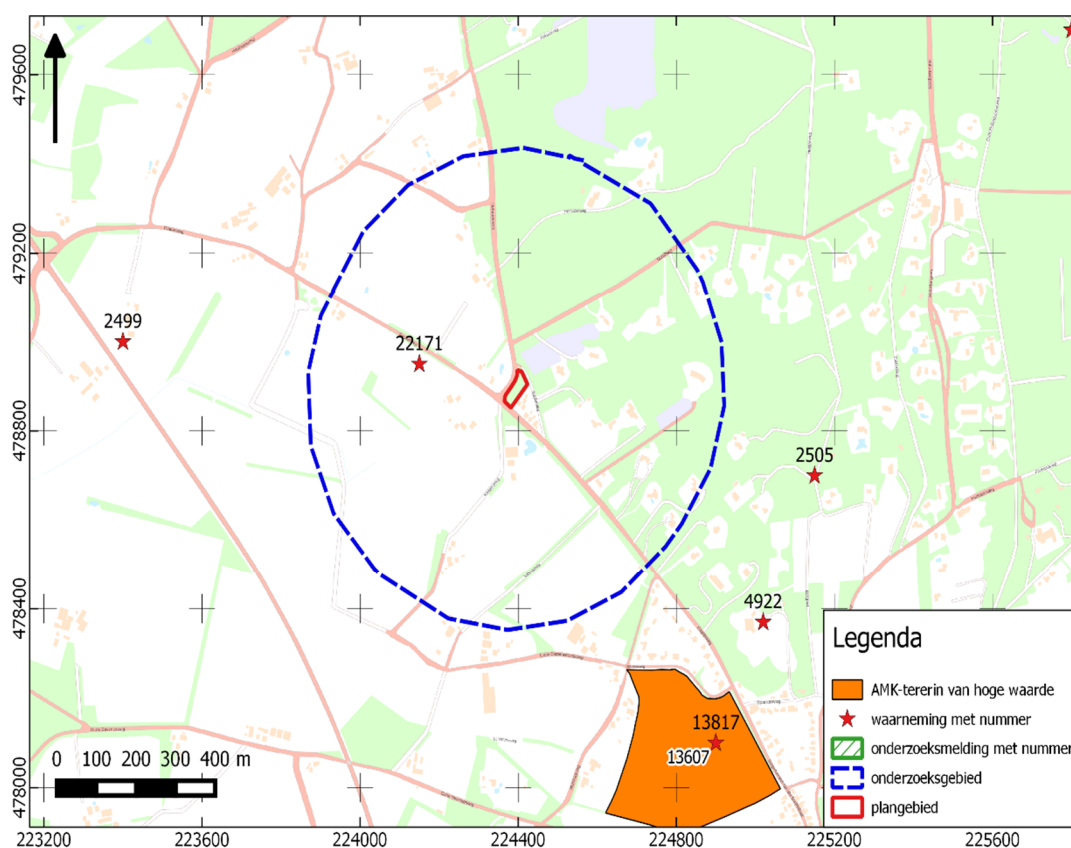
BIJLAGE 5 GEMEENTELIJKE ARCHEOLOGISCHE VERWACHTINGS- EN BELEIDSADVIESKAART

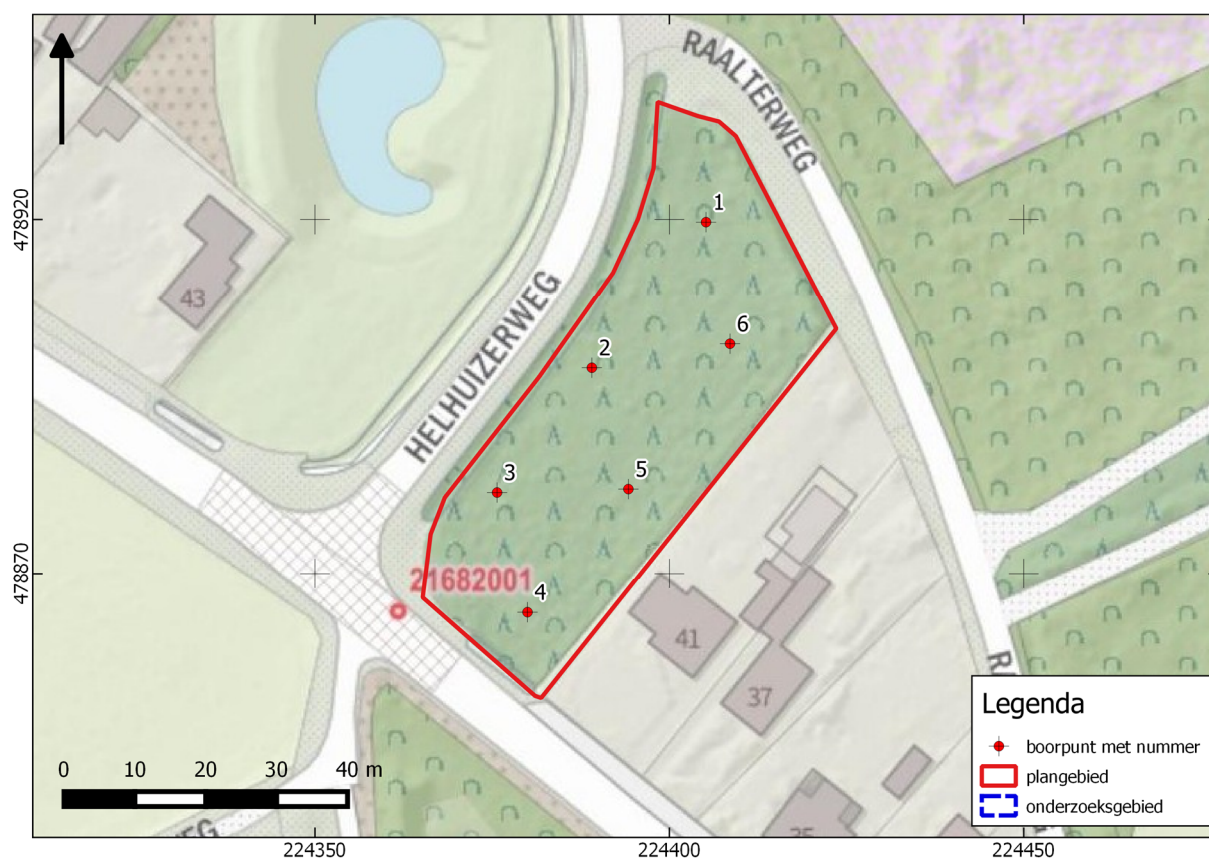
BIJLAGE 6 BODEMKAART

BIJLAGE 7 WAARNEMINGEN, AMK-TERREINEN EN ONDERZOEKSMELDINGEN

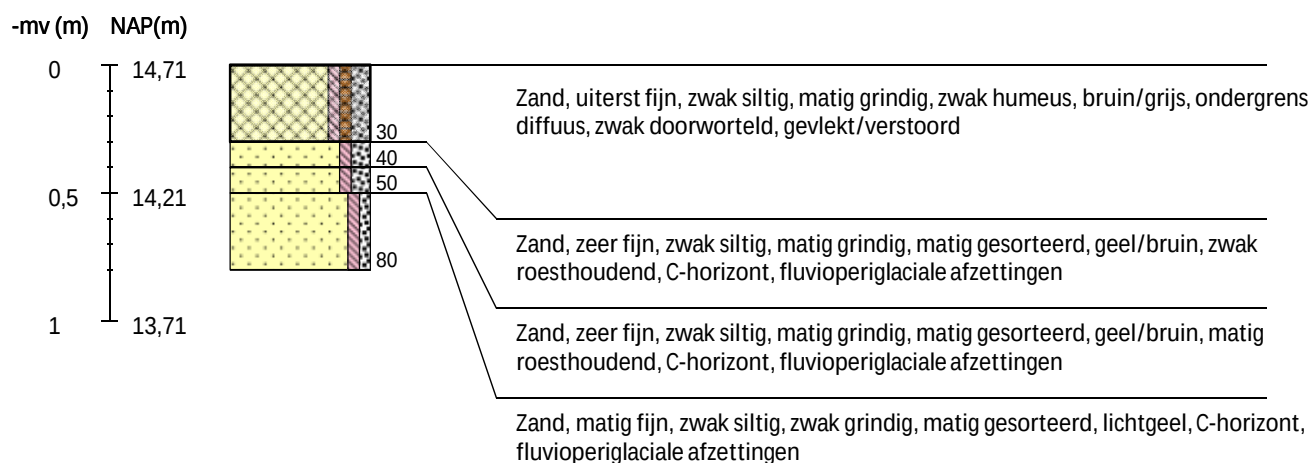

BIJLAGE 8 BOORPUNTENKAART VELDONDERZOEK

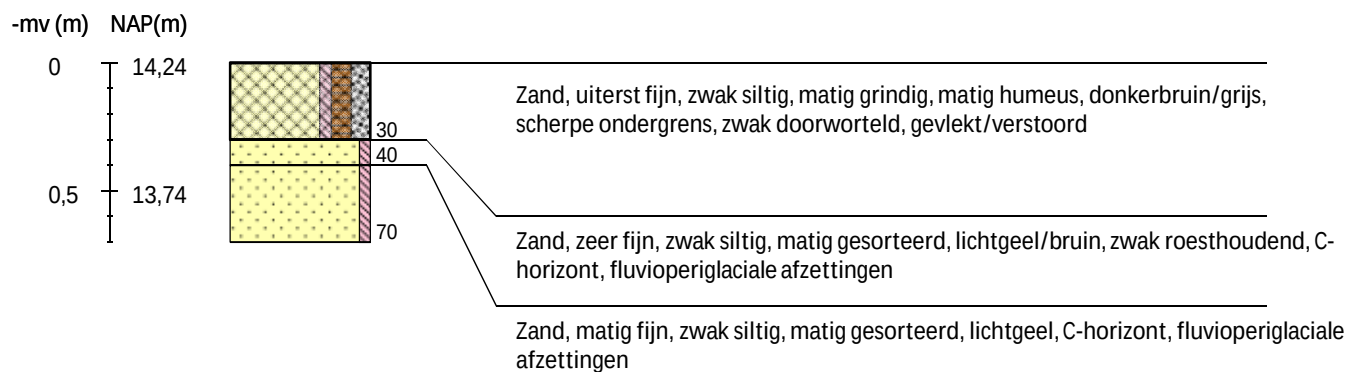

BIJLAGE 9 BOORSTATEN VELDONDERZOEK

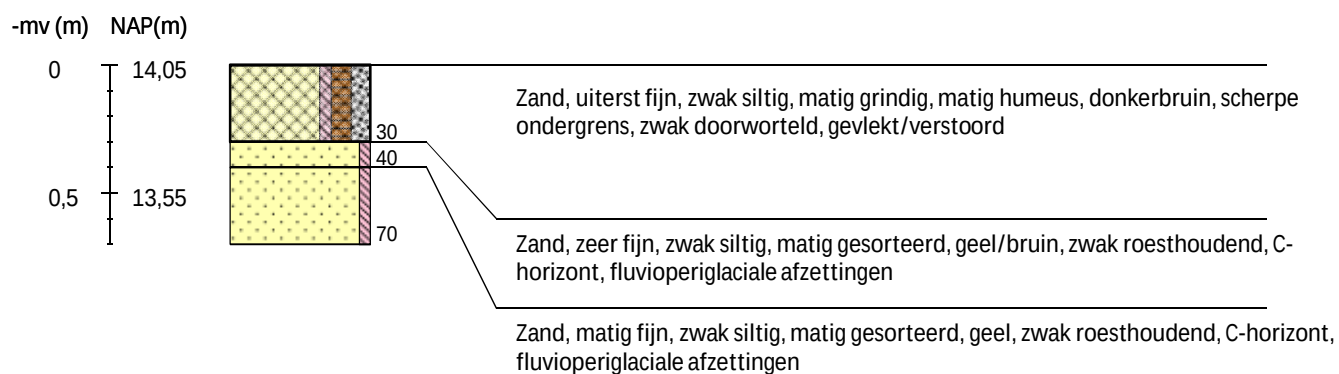
Boring 1 RD-coördinaten: 224405/478920 - Edelmanboor Ø 7 cm

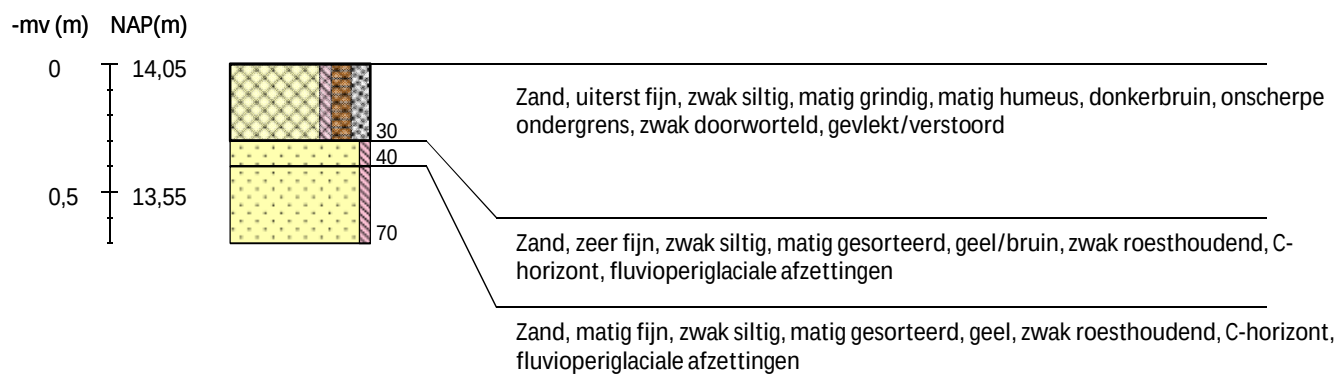
Boring 2 RD-coördinaten: 224389/478900 - Edelmanboor Ø 7 cm

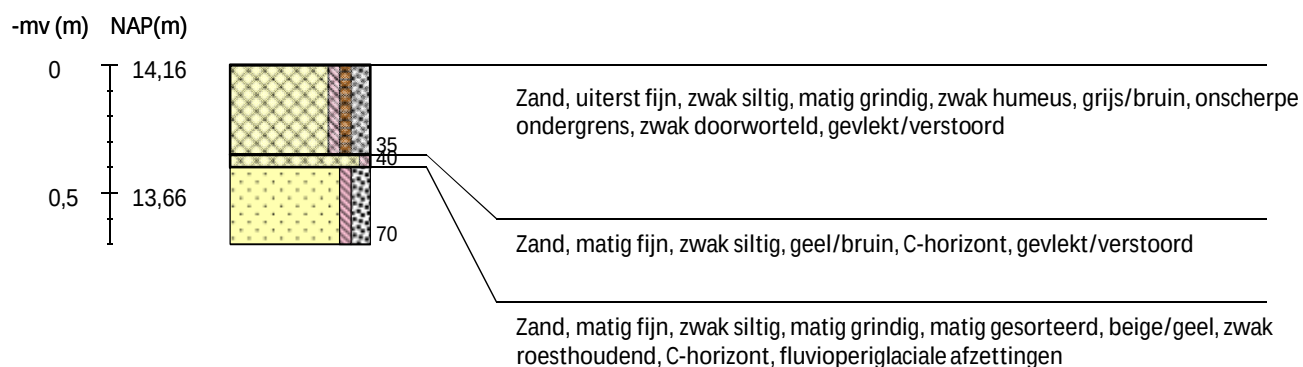
Boring 3 RD-coördinaten: 224375/478882 - Edelmanboor Ø 7 cm

Boring 4 RD-coördinaten: 224380/478864 - Edelmanboor Ø 7 cm

Boring 5 RD-coördinaten: 224394/478882 - Edelmanboor Ø 7 cm

Boring 6 RD-coördinaten: 224409/478902 - Edelmanboor Ø 7 cm

